

Dokazování – úvahy o teorii a praxi

Jaromír Jirsa, Karel Havlíček

Praha: Wolters Kluwer ČR, 1. vydání, 2021, s. 296

JUDr. Miroslav Sedláček, Ph.D., LL.M.

Univerzita Karlova, Právnická fakulta

Katedra občanského práva

Emil Ott ve své učebnici uvádí, že, „*Dokazovati ve sporu znamená podati soudu doklady nezbytně vedoucí jej k tomu, aby o faktu tvrzeném za to pokládal, že nastalo aneb že se nesběhlo.*“ (srov. Ott, E. *Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního*. II. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 85). Dokazování v řízení bývá právem označováno za **páteř civilního procesu**. Je nezbytnou součástí každého řízení před civilním soudem. Ostatně proces bez dokazování skutečností by byl sice výjimečně teoreticky možný (pakliže by mezi účastníky nebyly žádné sporné skutečnosti a řízení by bylo výlučně jen o vyřešení právní otázky), avšak prakticky se sotva kdy vyskytne. Předložená publikace se, vcelku uceleně, věnuje právě **dokazování**, a to jak v rovině teoretické, tak po stránce praktické. Je vyváženě zpracována dvěma autory, soudcem Ústavního soudu JUDr. Jaromírem Jirsou, kterého autorsky doplnil JUDr. Karel Havlíček, mj. zakladatel Stálé konference českého práva.

Z hlediska systematiky je publikace rozdělena do osmi (8) částí, čítající celkem XXXV kapitol včetně IV rejstříků. Jednotlivé části na sebe logicky navazují. Již z úvodního slova v **části první** se lze dočíst, že **text publikace na některých místech nechválí**, a je-li kritický, ať již ve vztahu k soudcům nebo advokátům či jiným osobám na řízení zúčastněným, mělo by se jednat o **kritiku pozitivní a konstruktivní** (na str. 11). Záměrem autorů totiž nebylo přispět do knihovního fondu monografickou odbornou publikací ani komentovat platné právo, ale soustředit své úvahy a vlastní myšlenky nad problematikou dokazování v právu z úhlů pokud možno nových či staronových – zapomenutých (str. 14). Toto uvažování je pak do jisté míry ovlivněno životními zkušenostmi obou autorů, ve kterých se kloubí pohled soudcovský, částečně také advokátský, přestože o něm autoři zdaleka neví tolik (jak sami tvrdí), s pasážemi více filozofickými, které problematiku dokazování uchopují nejen v právnickém duchu.

Druhá část knihy je věnována obecným základům dokazování. Nejen samotnému vymezení tohoto pojmu a jeho smyslu (za prvé **pravdě** a za druhé **spravedlnosti**, které jsou podle autorů smyslem dokazování), ale rovněž stěžejnímu pojmu **důkazu** (str. 26), který ve svém díle zdařile analyzoval kupříkladu Václav Hora (srov. Hora, V. *Československé civilní právo procesní*. II. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 302, cit. „*Souhrn všech zevnějších jevů, jež mají působiti na přesvědčení soudu o pravdivosti či nepravdivosti jisté sporné a rozhodné skutečnosti, zoveme všeobecně důkazem*“). Autoři však na něj neodkazují ani nečiní odkaz na jiná tradiční procesualistická díla. Zajímavé však je připodobnění ke Kolumbově cestě, již měl být podán důkaz o existenci západní mořské trasy z Evropy do Indie, což se, jak známo, nezdařilo (mimoděk tu vznikl důkaz o existenci jiného kontinentu) (srov. na str. 27). Kdo by v kapitole V, originálně nazvané jako „*Důkazní instrumentarium*“, očekával vyložení důkazních prostředků, bude zklamán (to se stane až v části páté).

Instrumentárium, s nímž je v knize pracováno, se rozumí právě specifický soubor médií, které lze za **důkazní prostředek** označit. Místo toho je pozornost věnována myšlenkám filozofickým, s odkazy na velké filozofy Platóna a Aristotéla, či autory Taleba, Aronsona a další. K textu **k základním principům dokazování v právu** (kap. VIII, str. 55 a násl.) musím být kritický. Jistě, klíčovou zásadou se jeví zásada volného hodnocení důkazů, o níž je i jinde v knize opakovaná zmínka, avšak zásady projednací či vyšetřovací přece hrají neméně významnou roli na poli dokazování. Povinnosti tvrzení a důkazní a s nimi spojená břemena jsou sice vysvětleny na jiném místě, ale nechat je v této pasáži bez bližších souvislostí je poněkud nešťastné. Stejně tak není správné označovat zásadu projednací jako zásadu kontradiktornosti (srov. na str. 61). V tomto smyslu by to vlastně znamenalo, že se kontradiktornost spojuje s povinností před soudem dokázat svá tvrzení, což je spojováno pouze s řízením sporným. I v kontextu Evropské úmluvy nemůže toto užší pojetí obstát a kontradiktornost je třeba připustit i v dalších řízeních, např. v řízení nesporném, které je ovládáno vyšetřovací zásadou. Naopak hledání cest od dogmatu k poznání, od nerovnosti k rovnosti, od vázanosti k uvolnění atd., zkrátka kapitola věnovaná **metamorfózám dokazování v právu** (kap. IX, str. 62 a násl.) poutavě zakončuje druhou část publikace. Pozitivně lze na tomto místě hodnotit zejména uvedení moderních trendů v dokazování, kterým se autoři významněji věnují i v kapitole o vytváření soudcova přesvědčení, a to zejména v pasáži o neživých důkazních prostředcích (v kap. XXVII).

Praktický rámeček dokazování v civilním soudním řízení tvoří náplň **třetí části**. Z pohledu soudce je pozornost postupně věnována nejen praktickým otázkám dokazování a jeho základním rysům, ale také principům souzení a především základním povinnostem účastníka a jejich vlivu na proces dokazování. **Povinné zastoupení**, které se dnes uplatňuje pouze v dovolacím řízení (srov. § 241 o. s. ř.), může k profesionalizaci justice upřímně pomoci (srov. na str. 91). Koneckonců s rozšířením advokátského procesu počítal i věcný záměr civilního řádu soudního zpracovaný pod vedením Petra Lavického. Lze souhlasit, že se nepřipravenost účastníka řízení může (negativně) projevit i na výkonu jeho zástupce. Stejně tak by však mohlo být uvedeno, že nepřipravenost soudce může proces dokazování rovněž dramaticky zatížit. V soudní praxi k tomu přitom dochází, což však není žádoucí. Správně je také dále zmíněno, že **poučení účastníků** stanovené v § 5 o. s. ř. je nezbytným atributem jak pro rovné postavení účastníků řízení, tak pro předvídatelnost soudního rozhodnutí (srov. na str. 102). Navazující kap. XVI zdůrazňuje odlišný postup soudce **v nesporném řízení**, ve kterém odpovědnost za zjištění skutkového stavu leží na straně soudu (str. 109). Soud totiž provede i jiné důkazy potřebné ke zjištění skutkového stavu, než byly účastníky navrhovány (§ 21 z. ř. s.).

Posledními kapitolami předchozí části si autoři připravili „půdu“ k **důkazní odpovědnosti**, tvořící obsah **čtvrté části** knihy. Je skutečně jednou z klíčových otázek dokazování, kterému subjektu náleží aktivita v určitých stěžejních krocích (srov. na str. 115). V jednotlivých kapitolách jsou postupně rozebrány procesní povinnosti a na něj navázaná břemena v civilním soudním řízení (kap. XVIII). Při skládání textu je vycházeno nejen z komentářové literatury, ale také z tradičních děl, ze kterých lze za všechny uvést stěžejní dílo Josefa Macura k důkaznímu břemenu v civilním soudním řízení (Brno: Masarykova univerzita, 1995, str. 172), které rozvinul Petr Lavický (viz *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 272). K limitům předmětu dokazování a vymezeným okruhům

(str. 154) si lze položit otázku, v odborných kruzích diskutovanou, a to, zda soudce zná i cizí právo (srov. 4. limit předmětu dokazování). A to zejména v situaci, kdy soudce sám disponuje zahraničním vzděláním a souzená otázka se vztahuje k právnímu řádu, ve kterém právníké vzdělání získal. Tato úvahu v textu kap. XXIV chybí.

Následující **část pátá** a **část šestá** se souhrnně zabývají již výše zmíněnými **důkazními prostředky** a samotným **důkazním řízením** včetně **hodnocení důkazů**. Autoři zde především rozvíjí předešlé pasáže, vztahující se jednak k důkaznímu instrumentáriu, které svébytně rozdělují do dvou skupin, a to na živé důkazní prostředky (založené na výsledku osob), a ty neživé, které jsou funkcionalitou materializovaných či imaterializovaných nosičů (kap. XXV, str. 165 a násl.), aby následně svoji pozornost zacílili na podání účastníka a jeho vlivu na proces dokazování a klíčovou **zásadu volného hodnocení důkazů** (kap. XXIX, str. 204 a násl.). Český civilní proces je založen právě na této zásadě, stejně jako řízení trestní, správní a další řízení. Nelze jinak než souhlasit s tím, že kouzlo tohoto principu spočívá v tom, že soudce není při svých úvahách nad hodnocením důkazů vázán přesně danými pravidly, a že má relativně volné ruce (str. 205). Uvedení odstrašující kauzy soudce Městského soudu v Praze Alexandra Sotoláře je přílehlavým příkladem, který činí text poutavějším. Další kapitoly věnující se přesvědčení soudce v procesu dokazování, zjišťování a vyšetřování skutkového stavu či pojednání o soudcově cestě přes důkazy k názoru o konečném verdiktu přesvědčují o ohromných odborných zkušenostech Jaromíra Jirsy, které jsou patrně rovněž ze zpracovaného pohledu na procesní aktivitu stran v dokazování (kap. XXXIV, str. 242 a násl.).

Závěr publikace v **části sedmé** shrnuje poznatky obou autorů o problematice dokazování a poučení, v **části osmé** jsou obsaženy **rejstříky**. Autoři napsali publikaci, kterou lze právem označit za specifickou právní monografii o dokazování se zvláštním zaměřením na dokazování v civilním soudním řízení. Autoři sami přiznali, že ji tvořili se záměrem ukázat dokazování jako doslova úžasný fenomén či dokonce jako příběh, místy snad i dramatický a napínavý, neboť takové jsou podle nich i dějiny a podstata lidského chování (str. 251). Jakými faktory byli autoři ovlivněni a s jakým cílem pracovali je blíže objasněno na posledních stránkách publikace. Jde nepochybně o knihu s poctivým záměrem. To jest přiblížit dokazování v jeho plné kráse, jak pohledem soudcovským, tak pohledem filozofickým. A to se dokonale povedlo. Publikace je proto určena všem čtenářům, kteří projeví o tuto oblast civilního procesu zájem.